

6.4.2016

Sisäministeriö

Viite Lausuntopyyntö 16.2.2016 SMDno-2016-156

**SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN LAUSUNTO LUONNOKSESTA
HALLITUKSEN ESITYKSEKSI SISÄMINISTERIÖN HALLINNONALAN
KANSAINVÄLISEN AVUN VASTAANOTTAMISTA KOSKEVAN LAINSÄÄDÄNNÖN
TARKASTAMISEKSI**

Sisäministeriö on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriön lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi sisäministeriön hallinnonalan kansainvälisen avun antamista ja vastaanottamista koskevan lainsäädännön tarkistamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Sisäministeriön valmisteleva luonnos hallituksen esitykseksi liittyy kokonaisuuteen, johon kuuluvat ulkoministeriön asettaman työryhmän (KAAVA-työryhmä) valmisteleva luonnos laiksi päätöksenteosta kansainvälisen avun antamisesta ja vastaanottamisesta sekä puolustusministeriön esitysluonnos puolustusministeriön hallinnonalan kansainvälisen avun antamista ja vastaanottamista koskevaksi lainsäädännöksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa yhteistyöstä Maailman terveysjärjestön (WHO) kanssa sekä yhteistyöstä EU:ssa kansanterveyden ja ympäristöterveyden alalla. WHO:n kansainvälisen terveyssäännösten (International Health Regulation, 2005) tarkoituksena ja soveltamisalana on erilaisten biologisten, kemiallisten tai ionisoivaan säteilyyn liittyvien terveysuhkien kansainvälisen leviämisen ehkäisy, torjunta ja hallinta kansanterveydellisiä keinoja käyttäen. Säännöstö asettaa WHO:lle sekä sen jäsenmaille vaatimuksia ja toimintaohjeita tarttuvien tautien toteamiseen, epidemiauhan arvioimiseen ja varhaisvaroitusten välittämiseen toisille jäsenmaille ja WHO:lle. WHO:ssa on Ebola-epidemian seurauksena käynnissä terveyttä uhkaaviin hätätilanteisiin liittyvän toiminnan uudistaminen ja valmiuskapasiteetin vahvistaminen. Osana uudistusta on perustettu muun muassa globaali terveydenhuollon hätätyövoimareservi (Medical Emergency Teams).

Euroopan unionin tasolla kansanterveyden ja terveysuhkien alalla jäsenvaltioiden välisestä yhteistyöstä ja toimenpiteiden koordinaatiosta säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksessä (1082/2013/EU) valtioiden rajat ylittävistä vakavista terveysuhkista. Päätös koskee muun muassa rajat ylittävien vakavien terveysuhkien epidemiologista seurantaa, varhaisvaroitusta ja torjuntaa, mukaan lukien näihin toimiin liittyvä valmius- ja reagointisuunnittelu. Päätöksellä perustettu terveysturvakomitea muun muassa sovittaa yhteen päätöksen mukaista jäsenvaltioiden valmius- ja reagointisuunnittelua, riskeistä ja kriiseistä tiedottamista sekä rajat ylittäviä vakavia terveysuhkia vastaan suunnattuja jäsenvaltioiden toimia. Myös EU:ssa on Ebola-epidemian seurauksena perustettu terveydenhuollon ammattilaisista koostuvia joukkoja (Medical Corps) avuksi terveyttä uhkaaviin hätätilanteisiin. Eurooppalaiset lääkintäjoukot ovat osa unionin pelastuspalvelumekanismista annetulla Euroopan unionin neuvos-

ton ja parlamentin päätöksellä (1313/2013/EU) perustettuja eurooppalaisia hätäapuvalmiuksia, joiden käyttöön jäsenvaltiot rekisteröivät kansalliset avustusvalmiutensa.

Pohjoismaat ovat tehneet yhteistyösopimuksen keskinäisestä hätäavusta säteilyvahinkotapauksissa (SopS 40/1965), mutta ovat sittemmin yhdessä sopineet, että avunantotilanteessa käytetään IAEA:n luomia menettelytapoja. Suomi on myös osapuolena yhteispohjoismaisessa terveydenhuollon puitesopimuksessa (SopS 8/2004), joka koskee varautumista ja avunantoa koskevaa viranomaisten yhteistyötä kriisi- tai katastrofitilanteissa, joihin luetaan myös luonnonkatastrofit ja muun muassa radioaktiivisella säteilyllä, biologisilla ja kemiallisilla tekijöillä aiheutetut tai niistä aiheutuneet tapahtumat kuten onnettomuudet ja terroriteot. Sosiaali- ja terveysministeriö on sopimuksessa tarkoitettu toimivaltainen viranomainen. Sopimus täydentää pohjoismaista pelastusalan yhteistyösopimusta.

Ulkoministeriön asettaman työryhmän (KAAVA-työryhmä) valmistelemassa lakiluonnoksessa päätöksenteosta kansainvälisen avun antamisessa ja vastaanottamisessa perusajatuksena on se, että kussakin tilanteessa toimivaltainen ministeriö esittelee asian valtioneuvoston istunnossa. Ministeriöiden välisestä toimivallanjaosta säädetään valtioneuvostosta annetussa laissa (175/2003) ja valtioneuvoston ohjesäännössä (262/2003).

Lausunnolla olevassa lakiehdotuksessa (pelastuslain 38 §) pelastustoimeen kuuluvaksi avuksi on määriteltä pelastuslain 32 §:ssä tarkoitamissa pelastustoimintaan kuuluvissa tehtävissä avustaminen sekä asiantuntijoiden, muodostelmien ja materiaaliavun toimittaminen ihmisen ja luonnon aiheuttamissa katastrofitilanteissa sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksessä unionin pelastuspalvelumekanismista (1313/2013/EU) tarkoitettut, toimet. Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös pelastuspalvelumekanismista kattaa ihmisten, ympäristön ja omaisuuden suojelun kaikenlaisten luonnon ja ihmisen aiheuttamien katastrofien yhteydessä, mukaan lukien ympäristökatastrofit, meren pilaantumisen ja akuutit terveyttä uhkaavat hätätilanteet. Lakiehdotuksen mukaan sisäministeriö voi Euroopan unionin, toisen valtion tai kansainvälisen järjestön esittämän pyynnön perusteella päättää pelastustoimeen kuuluvan kansainvälisen avun antamisesta ulkomaille, milloin avun antaminen ihmisten, ympäristön tai omaisuuden turvaamiseksi on perusteltua. Sisäministeriö voi myös pyytää tarvittaessa pelastustoimeen kuuluvaa kansainvälistä apua Euroopan unionilta, toiselta valtiolta tai kansainväliseltä järjestöltä.

Sosiaali- ja terveysministeriö tulkitsee edellä mainittua säännöstä siten, että sillä osin kun kyse olisi Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksessä unionin pelastuspalvelumekanismista (1313/2013/EU) tarkoitetuista, muun ministeriön kuin sisäministeriön toimialaan kuuluvista toimista, esimerkiksi terveyttä uhkaavissa hätätilanteissa tai meren pilaantumista koskevissa tilanteissa, päätöksen avun lähettämisestä tai avun vastaanottamisesta unionin pelastuspalvelumekanismiin kautta tekisi toimivaltainen ministeriö. Päätös tehtäisiin tarvittaes-

sa yhteistoiminnassa sisäministeriön ja muiden asiaan liittyvien ministeriöiden kanssa.

Tämän selkiyttämiseksi sosiaali- ja terveysministeriö ehdottaa pelastuslain 38 §:n 4 momenttiin lisättäväksi seuraavan viittauksen:

”Ulkomaille annettavalla pelastustoimeen kuuluvalla avulla tarkoitetaan soveltuvin osin tämän lain 32 §:n tarkoittamissa pelastustoimintaan kuuluvissa tehtävissä avustamista sekä asiantuntijoiden, muodostelmien ja materiaaliavun toimittamista ihmisen tai luonnon aiheuttamissa katastrofitilanteissa sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksessä unionin pelastuspalvelumekanismista (1313/2013/EU) tarkoitettuja toimia. **Muiden ministeriöiden toimivallasta säädetään lisäksi toimialakohtaisessa lainsäädännössä.**”

Sosiaali- ja terveysministeriö käynnistää sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla lainvalmisteluhankkeen, jossa olisi tarkoitus säätää sosiaali- ja terveysministeriön toimivallasta lähettää ja vastaanottaa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä kansainvälisenä apuna. Samassa yhteydessä tulisi säädettäväksi myös henkilöstön asemasta, oikeuksista ja velvollisuuksista, ammatinharjoittamisesta sekä kriisitilanteessa kansainvälisen avun kohteena olevien omien kansalaisten oikeusturvasta. Osa lainsäädäntötarpeista olisi tarkoituksenmukaista ottaa huomioon sisäministeriössä meneillään olevassa siviilikriisinhallintalain uudistuksessa.

Kansainvälisenä apuna lähetettävät ja vastaanotettavat joukot toimivat aina vastaanottavan maan toimivaltaisen viranomaisen johdon alaisena. Käytännön toteutuksessa erityisesti moniviranomaistilanteessa johtamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Sosiaali- ja terveysministeriö esittää rajavartiolain 77 §:n (*Rajavartiolaitoksen antama virka-apu ja tuki*) 2 momenttia muutettavaksi siten, että Rajavartiolaitos olisi velvollinen antamaan virka-apua myös **sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavalle viranomaiselle**. Säädösluonnoksen nykyisessä sanamuodossa on mainittu velvollisuudesta antaa virka-apua pelastusviranomaiselle, poliisille, Tullille ja puolustusvoimille. Annettava virka-apu on määritelty virka-avuksi, joka edellyttää sellaisen rajavartiolaitokselle kuuluvan kaluston, henkilövoimavarojen tai erityisasiantuntijapalveluiden käyttöä, jota mainituilla viranomaisilla ei sillä hetkellä ole käytössään. Sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä on käytetty jo nykyisin tarpeen mukaan rajavartiolaitoksen kalustoa, minkä vuoksi virka-avun antaminen sosiaali- ja terveysviranomaisille tulisi mainita pykälässä ja se vastaisi nykyistä käytäntöä.

Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö haluaa kiinnittää huomiota seuraaviin sanamuotoihin:

- sivulla 12 todetaan: ”Sisäministeriö osallistui muun muassa Ebola-epidemian torjuntaan Afrikassa lähettämällä asiantuntijoita tukemaan maailman terveysjärjestön WHO:n toimia alueella sekä antamalla merkittävää materiaaliapua

(henkilökohtaisia suojavarusteita).” Kyseiseen tilanteeseen osallistui myös STM ja apuna lähetettiin Huoltovarmuuskeskuksen varmuusvarastossa olevia sosiaali- ja terveystoimen tarvikkeita. Asian voisi ilmaista esim.: ”*Suomi* osallistui...”

- sivulla 31 todetaan: ”Pelastustoimen lainsäädännössä avun antamisesta ja pyytämisestä EU:lta, kansainväliseltä järjestöltä tai toiselta valtiolta säädetään pelastuslain 38 §:ssä. Sisäministeriö päättää pelastustoimeen kuuluvan avun pyytämisestä ja antamisesta ulkomaille...” Tämä tulisi muotoilla pykälän sanamuodon mukaisesti ”Sisäministeriö *voi* päättää...”.

Kansliapäällikkö

Päivi Sillanaukee

Hallitusneuvos

Anne Koskela

TIEDOKSI

Perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehula
 Erityisavustaja Hanna-Maija Kause
 Erityisavustaja Eeva Salmenpohja
 STM/VAL
 STM/HTO
 STM/kirjaamo

